

Т. В. Швець, к. е. н., доцент,
кафедра інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Розвиток світового агропродовольчого ринку, конкурентне середовище і ринкова орієнтація аграрного сектора вимагають від керівників уміння передбачити перспективні напрями розвитку сільськогосподарських підприємств, приймати ефективні стратегічні управлінські рішення в сформованих ризикованих умовах господарювання. Крім того, перманентні кризові явища, недостатня державна підтримка аграрного бізнесу, нестабільність умов підприємницької діяльності, агресивність ринкового середовища і особливості самого сільського господарства вимагають забезпечення стратегічних планів розвитку підприємств аграрного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок у розвиток сучасної теорії та практики стратегічного планування зробили зарубіжні дослідники, зокрема Р. Акофф, І. Ансофф, П. Друкер, К. Ендрюс, Г. Мінцберг, М. Портер, Е. Чендлер та інші. Фундаментальні та прикладні проблеми стратегічного планування розглядаються в працях українських науковців: В. Герасимчука, Л. Доленка, В. Немцова, В. Пономаренка та інших.

Дослідженню особливості запровадження стратегічного планування в сільському господарстві, зокрема питанню стратегії економічного розвитку, присвячені праці Ю. Губені, В. Нелепа, О. Онищенко, Б. Пасхавера, Н. Потриваєвої, О. Шпичака. Аграрним перетворенням в контексті стратегічного розвитку сільського господарства значної уваги приділено в наукових працях В. Андрійчуком, С. Дем'яненком, Д. Крисановим, М. Хорунжим. Вагомість і змістовність проведених досліджень свідчить не тільки про науковий інтерес до проблем стратегічної ідеології, а й про відчутну потребу з боку суб'єктів ринкового середовища щодо використання їхніх результатів в практиці управління підприємствами. Не зважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень не існує системного підходу, який би поєднав існуючі парадигми на основі єдиної методології планування стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Дієвим інструментом управління економічним і соціальним розвитком не лише аграрної сфери вцілому, але й окремо взятого сільськогосподарського підприємства є

стратегічне планування. Стратегічне планування варто трактувати як особливий вид планової роботи, що передбачає формування місії, цілей та стратегії підприємства, розробку стратегічного плану для забезпечення його ефективного функціонування, швидку адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища.

Нині керівництво більшості сільськогосподарських підприємств починає усвідомлювати переваги застосування стратегічного планування і намагається використовувати його методичний інструментарій у своїй діяльності. Водночас стратегічне планування не знайшло системного застосування на підприємствах. Переважна більшість підприємств аграрного сектора хаотично реагує на зміни у зовнішньому середовищі, натомість кожне підприємство має управляти стратегічними можливостями шляхом виявлення внутрішнього потенціалу для адаптації у зовнішньому середовищі. В господарській діяльності сільськогосподарських підприємств практично не використовуються сучасні методи управління, що призводить до неефективності їх функціонування [1, с. 104; 2, с. 110]. Основними причинами недостатнього використання стратегічного плану вітчизняними підприємствами в т. ч. аграрними є: відсутність цілісної системи законодавчої бази стратегічного планування, єдиної стратегії розвитку аграрного сектора економіки, недостатній рівень організаційно-економічного та фінансового забезпечення стратегічного планування, єдиного методологічного інструментарію імплементації стратегічного планування тощо.

З огляду на вище зазначене важливим вбачається застосування системного підходу до стратегічного планування діяльності сільськогосподарських підприємств. В основу такого підходу покладено обов'язкове вивчення кон'юнктури ринку, визначення стратегічних цілей розвитку агроформувань та орієнтація на споживчі переваги (табл. 1).

Застосування стратегічного планування сприятиме формуванню стійких конкурентних переваг діяльності сільськогосподарських підприємств. Забезпечення агроформуваннями своєї актуальності на ринку буде досягнуто завдяки формуванню стратегії розвитку підприємства та забезпечення його сталого зростання через прийняття дієвих стратегічних управлінських рішень; постійному моніторингу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища; проведенню стратегічної діагностики потенціалу розвитку підприємства; обґрунтуванню альтернативних стратегічних орієнтацій та вибору пріоритетної стратегії. Для досягнення встановлених цілей доцільно реалізувати наступні завдання: сформувати відповідну організаційну структуру

управління підприємством; створити сприятливе середовище для навчання з метою генерування нових стратегічних ідей; здійснювати контроль процесу виконання стратегічних програм і планів.

Таблиця 1

Характеристика старої і нової парадигми планування і нові підходи до стратегічного планування

Положення старої парадигми	Положення нової парадигми	Нові підходи до стратегічного планування
Централізоване директивне планування	Децентралізоване планування	Концепція стратегічного підприємництва
Відсутність конкуренції	Планування як інструмент у конкурентній боротьбі	Забезпечення конкурентних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках
Нехтування впливу змін зовнішнього середовища при розробці планів	Врахування впливу змін зовнішнього середовища при розробці планів	Визначення стратегічних цілей і завдань розвитку підприємств
Планування на основі тимчасової ознаки	Планування на основі цільового підходу	Планування з урахуванням кон'юнктури ринку
Офіційно прийняті на державному рівні форми планування і планів	Самостійно встановлюються на підприємствах форми планування і планів	Виокремлення кон'юнктурної і стратегічної складової в плануванні
Основні види планування – довгострокове, середньострокове, короткострокове	Основні види планування – стратегічне, тактичне, оперативне та бізнес-планування	Деталізація стратегічних планів в конкретні програми, бізнес-проекти
Жорстке, директивне планування	Гнучке планування	Поєднання стратегічного та індикативного планування
Планування, орієнтоване на виробництво	Планування, орієнтоване на ринок	Планування, орієнтоване на споживачів
Обов'язковість у виконанні планових завдань	Планові показники коригуються з урахуванням зміни ринкових умов	Планові показники коригуються з урахуванням змін кон'юнктури ринку

Джерело: власні дослідження.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Запровадження стратегічного планування в господарську діяльність сільськогосподарських підприємств обумовлено необхідністю врахування змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі організації. Саме стратегічне планування формуючи загальну місію агроформування, забезпечує стійкий зв'язок між його цілями, ресурсами та потенційними можливостями. Вибір стратегічного плану підготує підприємство до майбутнього, встановлює довготривалі напрями розвитку і визначає його наміри зайняти конкретні позиції на ринку. В подальших дослідженнях доцільним вбачається обґрунтування методики визначення якості стратегічного плану, що дозволить отримати кількісні параметри, необхідні для прийняття дієвого управлінського рішення.

Список використаних джерел

1. Євчук Л.А. Стратегічний менеджмент як механізм забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Л.А. Євчук // Економіка АПК. – К. – 2011. – № 9. – С. 104–107.
2. Козак Л. В. Концептуальні підходи до формування стратегій сільськогосподарських підприємств / Л.В. Козак // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 110–116.